

ΓΚΑΡΕΘ ΟΟΥΕΝΣ

Ο ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΟΣ

Μια διαφωτιστική συνέντευξη με τον Ουαλό γλωσσολόγο-ερευνητή που ζει στο Ηράκλειο και έχει αφιερώσει τη ζωή του στον συναρπαστικό γρίφο του Δίσκου της Φαιστού.

GARETH OWENS THE DECODER

An enlightening interview with the Heraklion-based linguist and researcher from Wales who has dedicated his life to the tantalizing riddle of the Phaistos Disc.

ΤΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ
• BY KATERINA BAKOGIANNI

Σύμφωνα με τον Γκάρεθ Όουενς, ο Δίσκος της Φαιστού έχει αναφορές και στον έρωτα.
/ According to Gareth Owens, the Phaistos Disc also contains allusions to love.

Το σπίτι του γλωσσολόγου-ερευνητή Γκάρεθ Όουενς στο Ηράκλειο απέχει θεωρητικά 5 λεπτά από το Αρχαιολογικό Μουσείο, όπου εκτίθεται ο Δίσκος της Φαιστού. Θεωρητικά... διότι τουλάχιστον δέκα άτομα τον σταματούν για να τον χαιρετήσουν και να του πουν μια «καλημέρα» στην καθημερινή του διαδρομή.

Ο Ουαλός Όουενς είναι γνωστή και χαρακτηριστική φιγούρα στους δρόμους του Ηρακλείου. Όπως γνωστό είναι και ότι το μεγάλο πάθος της ζωής του, είναι ο Δίσκος της Φαιστού. Ένα από τα πιο γοητευτικά μυστικά της αρχαιότητας. Ένα μυστήριο που ξεδιαλώνεται σταδιακά, από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, οπότε ανακαλύφθηκε στη μινωική πόλη της νότιας Κρήτης, μέχρι τις μέρες μας. Σε μια κατάμεστη αίθουσα στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (www.ekt.gr) του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών στην Αθήνα, τον περασμένο χειμώνα, ο Όουενς ανακοίνωσε ότι έχει φτάσει στο σημείο να μπορεί να ερμηνεύσει το 50% των ιερογλυφικών συμβόλων του Δίσκου. Δηλαδή τις μισές περίπου «λέξεις» σε κάθε του πλευρά.

«Πριν από λίγο καιρό», λέει, «μου φώναξε ένα παιδί έξω από το μουσείο: “Ε, Γκάρεθ, ξέρεις τι λένε; Ότι έχεις καταλάβει μόνο το μισό μάθημα”. Και του απάντησα: “Ε, και; Τουλάχιστον εγώ έχω καταλάβει το μισό. Εσύ τι θα κάνεις;”».

Ο Δίσκος της Φαιστού, ο οποίος χρονολογείται πιθανόν στον 17ο αι. π.Χ., είναι γραμμένος στα λεγόμενα Κρητικά Ιερογλυφικά. Πρόκειται για εκδοχή της μινωικής Γραμμικής Α, την οποία ο Όουενς και ο συνεργάτης του, καθηγητής Φωνητικής στην Οξφόρδη Τζον Κόουλμαν, «διαβάζουν» με τις φωνητικές αξίες της μυκηναϊκής Γραμμικής Β, όπως την αποκρυπτογράφησε ο Άγγλος αρχιτέκτονας Μάικλ Βέντρις. «Οι διαφορές», λέει ο Όουενς, «ανάμεσα στη Γραμμική Β, την πρώτη γραφή της ελληνικής γλώσσας, και στη Γραμμική Α, που χρησιμοποιείται από τους Μινωίτες, είναι λιγότερες από 10%. Λιγότερες από τις διαφορές ανάμεσα στο ελληνικό και το λατινικό αλφάβητο σήμερα».

Ο Όουενς υποστηρίζει ότι η γραφή του Δίσκου περιλαμβάνει στοιχεία της μινωικής γλώσσας που εμφανίζονται και σήμερα. Τα τοπωνύμια «Κνωσός», «Φαιστός», «Κρήτη» είναι λέξεις που αποδεικνύουν ότι η μινωική γλώσσα δεν είναι νεκρή. Περιγράφει, μάλιστα, πώς ο ίδιος εντυπωσιάστηκε πριν από πολλά χρόνια όταν άνοιξε για πρώτη φορά το βιβλίο για παιδιά του Νίκου Καζαντζάκη «Στα παλάτια της Κνωσού» και συνάντησε στην πρώτη σελίδα επτά αγροτικά προϊόντα που εμφανίζονται και στη Γραμμική Β από το 1400 π.Χ. «Άλλη γραφή, άλλη γλώσσα», εξηγεί με το πάθος του ερευνητή, «αλλά ίδια πράγματα. Πράγματα που δεν αλλάζουν στην Κρήτη!»

Σύμφωνα με τον Όουενς, η λέξη «I-QE-KU-RJA» που εμφανίζεται στην πρώτη πλευρά του δίσκου και επαναλαμβάνεται τρεις φορές σημαίνει «έγκυος θεότητα» και θεωρείται κλειδί για την ερμηνεία του. Πιθανότατα αναφέρεται στην Αφαία («I-PE-WI-JE», στη δεύτερη πλευρά του δίσκου), γνωστή στη δυτική Κρήτη και ως Δίκτυννα, θεότητα της γονιμότητας. Πιστεύει ακόμη ότι ο Δίσκος έχει αναφορές και στον έρωτα. Σαν ερωτική κρητική μαντινάδα. «Στα ελληνικά», λέει, «η λέξη “έρωτας” έχει σχέση με τη λέξη “έρχομαι”, που σημαίνει έρχομαι σε επαφή. Ο έρωτας είναι αυτό που ενώνει τους ανθρώπους. Το μήνυμα του Δίσκου

The home of linguist-researcher Gareth Owens in Heraklion is a five-minute walk from the city’s archaeological museum, where the Phaistos Disc is displayed. It takes him much longer, though, to get there, because at least ten people stop to greet him and wish him *kalimera*.

Owens, a native of Wales, is a well-known figure on the streets of Heraklion. Also well-known is the conundrum consuming his life: the Phaistos Disc, one of the most intriguing mysteries of antiquity. The obscure meaning behind this unique artifact, discovered in 1908 at the Minoan palace of Phaistos in southern Crete, has been gradually coming to light for more than a century. Finally last winter, during a packed lecture at the National Documentation Centre (www.ekt.gr) of the National Hellenic Research Foundation in Athens, Owens announced that he had reached the point of being able to understand about 50 percent of the disc’s hieroglyphic symbols. That is, about half the “words” on each side.

“A while ago,” Gareth Owens says, “a child outside the museum remarked to me: ‘Oh, Mr Gareth, do you know what they say? That you have only learned half the lesson.’ And I replied, ‘Oh, yes...? Well, at least I’ve figured out half of it. Now what will you do?’”

The Phaistos Disc, which probably dates back to the 17th century BC, is written in what is known as “Cretan Hieroglyphs.” This is a form of the Minoan Linear A script, which Owens and his colleague, John Coleman, professor of phonetics at Oxford University, have “read” with the phonetic values of Mycenaean Linear B, previously deciphered by the scholar Michael Ventris. “The differences between the syllabic script Linear B, the earliest attested form of Greek, and the older script Linear A, used by the Minoans, constitute less than 10 percent of the alphabet,” says Owens. “That is, fewer than the differences between the Greek and Latin alphabets today.”

Owens argues that the script on the disc contains elements of an ancient Minoan language that are still used today. The place names “Knossos,” “Phaistos” and “Crete” prove that the Minoan language is not dead. He recalls how he himself was impressed many years ago when he first opened Nikos Kazantzakis’ children’s book *At the Palaces of Knossos* and spotted on the first page seven agricultural products that were mentioned in Linear B texts from about 1400 BC. “A different script, a different language,” he explains, “but still the same things, things you can find in Crete today.”

Owens believes that the word “I-QE-KU-RJA,” which appears on the first side of the disc and is repeated three times, means “pregnant goddess” and is key to the disc’s interpretation. It probably refers to Aphaia (called “I-PE-WI-JE” on the second side of the disc), also known as Diktyinna in western Crete, goddess of

«Κάποιος μια φορά μου είπε ότι είμαι... κρητολόγος και αυτό μου άρεσε. Η αλήθεια είναι ότι το ενδιαφέρον μου είναι η Κρήτη. Η Μεγαλόνησος. Η Κρήτη που, ως σταυροδρόμι πολιτισμών, είναι “εκ φύσεως” διεθνής».

“Someone once told me I was a Cretologist and I liked that. The truth is that Crete, the one they call Megalonisos, or The Great Island, is my passion. As a crossroads of civilizations, Crete is ‘by nature’ international.”

Στην πρώτη πλευρά του δίσκου εμφανίζεται η λέξη Ι-ΩΕ-ΚΥ-ΡΙΑ, που μάλλον αναφέρεται στη θεότητα της γονιμότητας Αφαία.
/ On the first side of the disc one can make out the word I-OE-KU-RJA, which is probably a reference to the goddess of fertility, Aphaia.

Ο Όουενς μπορεί να διαβάσει το 99% των ιερογλυφικών συμβόλων του Δίσκου και έχει φτάσει στο σημείο να ερμηνεύει το 50% αυτών.

Owens is able to read 99% of the disc's hieroglyphic symbols and understands half of them.

© CHRISTOS MANIROS

της Φαιστού σχετίζεται, λοιπόν, με κάτι ερωτικό – αλλά με την ευρεία έννοια. Το θρησκευτικό δεν αποκλείει το ερωτικό. Έρωτας, αγάπη, θεός – όλα αυτά είναι πανανθρώπινες και διαχρονικές αξίες. Γι' αυτό οι Μινωίτες έψωσαν τον Δίσκο της Φαιστού, ώστε να διασώσουν το μήνυμα που μεταφέρει και το οποίο δεν ήθελαν να χαθεί».

Ποιος τον πρόετρεψε να μείνει στην Κρήτη, ο έρωτας ή ο Δίσκος; «Εάν δεν είχα γνωρίσει τη γυναίκα μου και δεν είχαμε κάνει οικογένεια, δεν θα είχα μείνει», απαντά κατηγορηματικά. «Το πιο σημαντικό για μένα είναι ο άνθρωπος με τον οποίο πίνεις τον καφέ σου». Η σύζυγος του Όουενς είναι αρχαιολόγος στον Δήμο Ηρακλείου. Γνωρίστηκαν πριν από 30 χρόνια, όταν εκείνος ήρθε ως φοιτητής του University College London για να συμμετάσχει σε μια αρχαιολογική ανασκαφή.

Ο Όουενς έχει αφιερώσει δεκάδες χιλιάδες ερευνητικές ώρες στην ερμηνεία του Δίσκου. «Είναι το κόμπι μου», λέει. Είναι, όμως, και η συνέχεια της διδακτορικής του διατριβής στο ΕΚΠΑ, όπου είχε επιχειρήσει μια δοκιμαστική προσέγγιση της μινωικής γλώσσας.

Γιατί, όμως, επέλεξε να αφιερώσει τη ζωή του στον Δίσκο

της Φαιστού; «Διότι είναι πολύ γοητευτικός», απαντά. «Είναι ένα αντικείμενο τέχνης». Αλλά και για έναν άλλο λόγο: «Έχει πάνω του 61 λέξεις, όταν οι περισσότερες επιγραφές της εποχής έχουν λιγότερες από 10. Έγραψα μια διατριβή 300 σελίδων για την ανάγνωση της Γραμμικής Α, με αφορμή μια επιγραφή μόλις 8 λέξεων».

Ο Όουενς δεν είναι καθηγητής. Εργάζεται ως διοικητικός υπάλληλος του υπουργείου Παιδείας στο ΤΕΙ Κρήτης και συντονιστής του προγράμματος Erasmus. (Το ΤΕΙ Κρήτης πήρε το Β΄ βραβείο στην Ευρώπη πριν από λίγα χρόνια για καλή πρακτική στο πρόγραμμα Erasmus.) Για να προσληφθεί από το ελληνικό κράτος, απέκτησε την ελληνική υπηκοότητα και... υπηρέτησε στον ελληνικό στρατό. Μια επιλογή που υπαγορεύτηκε τόσο από την αγάπη του για την Ελλάδα όσο και από ανάγκη, αφού οι ξένοι υπήκοοι δεν μπορούσαν τότε να διοριστούν στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας. «Πήγα στρατό το 2004, με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, διότι είχα “μόνιμα” παιδιά και χρειαζόμουν “μόνιμη” δουλειά...» λέει γελώντας.

Η πρόσφατη ανακοίνωση του Όουενς ότι μπορεί να ερμηνεύσει το 50% του Δίσκου συνοδεύεται και από τον ισχυρισμό ότι πλέον μπορεί να διαβάσει το 99%. Όπως σπεύδει να τονίσει, άλλο «ερμηνεία» και άλλο απλή ανάγνωση. Και εξηγεί: «Ένας Ευρωπαίος μπορεί να “διαβάσει” μια τουρκική επιγραφή γραμμένη στο λατινικό αλφάβητο, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα καταλάβει τι λέει... εκτός από λέξεις όπως “kafe” και “baklava”».

«Είναι το καλύτερο που μπορώ να κάνω», συνεχίζει. «Νομίζω ότι πρόκειται για την πιο εμπειριστατωμένη θεωρία σχετικά με το τι μπορεί να σημαίνει ο Δίσκος της Φαιστού. Και την καταθέτω για να συμβάλω στη συζήτηση. Εάν κάποιος έχει κάτι καλύτερο να προτείνει, ας το κάνει».

Παρότι ανήκει στη μεγάλη παράδοση των Βρετανών που επιλέγουν να ζήσουν στην Κρήτη από την εποχή του Άρθουρ Έβανς και της συνεργασίας του με τη Βρετανική Σχολή Αθηνών στην ανασκαφή της Κνωσού, ο Όουενς αποτελεί εξαίρεση, διότι δεν είναι αρχαιολόγος. «Κάποιος μια φορά μου είπε ότι είμαι... κρητολόγος», λέει, «και αυτό μου άρεσε. Η αλήθεια είναι ότι το ενδιαφέρον μου είναι η Κρήτη. Η Μεγαλόνησος. Η Κρήτη που, ως σταυροδρόμι πολιτισμών, είναι “εκ φύσεως” διεθνής. Εδώ θα πουν σε όλους: “Καλώς τον, έλα στην παρέα μας”. Αυτό μου αρέσει πολύ». Και συμπληρώνει, κλείνοντας με νόημα το μάτι: «Έτσι κι εγώ, ο Βρετανός, έγινα γαμπρός στην Κρήτη. Ε, δεν με έβλαψε!».

© VANGELIS ZAVOS

2

1. Ο Όουενς είναι χαρακτηριστική φιγούρα στους δρόμους του Ηρακλείου.
/ Owens is a familiar figure on the streets of Heraklion.
2. Ο Δίσκος της Φαιστού εκτίθεται στο Μουσείο του Ηρακλείου και συγκεντρώνει τα βλέμματα μικρών και μεγάλων.
/ The Phaistos Disc is on display at the Heraklion Archaeological Museum where it fascinates young and old.

fertility. He also thinks that the disc, like the famed Cretan love ballads composed millennia later, contains references to *erotas* (romantic love). “In Greek,” Owens says, “the word *erotas* is associated with the verb *erchomai* (I come), meaning ‘I come in contact.’ Love is what unites people. The message of the Phaistos Disc, therefore, relates somehow to romantic love – but in a broad sense. The religious message did not exclude the erotic. *Erotas*, *agape* (love), *Theos* (God) – all these ideas are universal, timeless human values. That’s why the Minoans made the

Phaistos Disc out of fired clay, so that it would survive. Because it carries a message that they did not want lost.”

What encouraged him to stay in Crete – love, or the disc? “If I hadn’t met my wife and we hadn’t started a family, I wouldn’t have stayed” he replies candidly. “The most important thing for me is the person with whom you drink your coffee.” Owens’ wife is an archaeologist working for the Municipality of Heraklion. They met 30 years ago, when he first came to the island as a student from University College London to participate in an archaeo-

logical excavation. Owens has spent tens of thousands of research hours on the decipherment of the Phaistos Disc. “It’s my hobby,” he says. It is also, however, a continuation of his doctoral thesis at the University of Athens, where he attempted an experimental reconstruction of the Minoan language.

So, why did he choose to dedicate his life to the Phaistos Disc? “Because I find it very captivating,” he replies. “It’s a work of art.” But there’s also another reason: “It has 61 words on it, when most of the inscriptions of the era have fewer than ten. I wrote a 300-page dissertation concerning the reading of Linear A, prompted by an inscription of only eight words.”

Owens is not a professor. He works as an administrative employee of the Technological Educational Institute (TEI) of Crete and a coordinator of the Erasmus program (TEI of Crete took second prize in Europe a few years ago for its management of the program). To become eligible for employment by the Greek state, he first acquired Greek citizenship and then did military service in the Greek army. It was a choice dictated as much by his love of Greece as by necessity, since foreign nationals could not then be hired in the country’s public services. “I went into the military in 2004, at the time of the Olympic Games, because I had ‘permanent’ children and I needed a ‘permanent’ job,” he says, laughing.

Owens’ recent announcement that he can translate 50 percent of the disc was followed by a further claim that he can actually read 99 percent of it. But, as he hastens to emphasize, it’s one thing to “interpret” a text and another simply to read it. He explains: “A European can read a Turkish inscription written in the Latin alphabet, but that does not necessarily mean he will understand what it says ... aside from words such as *kafe* and *baklava*.”

“It is the best I can do,” he continues. “I believe this is the most in-depth theoretical analysis of what the Phaistos Disc may mean. I am submitting it as a contribution to the ongoing discussion. If someone else has something better to suggest, let them do it.”

Although he belongs to the great tradition of Britons who have chosen to live in Crete, a tradition stretching back to the time of Arthur Evans and the first involvement at Knossos of the British School at Athens, Owens is an exception because he is not an archaeologist.

“Someone once told me I was a Cretologist,” he says, “and I liked that. The truth is that Crete, the one they call *Megalonisos*, or The Great Island, is my passion. As a crossroads of civilizations, Crete is ‘by nature’ international. Here, they say to everyone, ‘Welcome, join our *parea* [group of friends].’ I like this very much.”

Then, with a wink, he concludes: “That’s how I, a Briton, became a groom in Crete... It didn’t hurt me!”